

Кутырова Г.Ф.,
ст. выкладчык

УМОВЫ ЗАСВАЕННЯ І ТВОРЧАГА ВЫКАРЫСТАННЯ БЕЛАРУСКАГА ПЕСЕННАГА ФАЛЬКЛОРУ

Развіццё творчага стаўлення да фальклору, авалоданне пэўнымі творчымі метадамі інтэгравання яго ў сучасную культуру патрабуе, у першую чаргу, як мага больш канкрэтнага і сур'ёзнага засваення самога прадмета -- песеннага фальклору. Пабудова курса разлічана на знаёмства з народным песенным мастацтвам у прасторы і часе. Першы аспект дазваляе арыентавацца ў з'явах рэгіянальнай культуры, дапамагае вырашаць пытанні мастацка-псіхалагічнай прымальнасці /арганічнасці/ ці непрымальнасці творчых задум нашых выхаванцаў, будучых работнікаў культуры. Другі аспект прадугледжвае разгляд фальклору ў гістарычнай перспектыве, што павінна засцерагчы нашых студэнтаў у будучай дзейнасці ад грубых памылак, якія маюць месца ў сённяшнім адраджэнні фальклорных традыцый. Гэта і ненатуральнасць гукавога афармлення пастановачных дзеяў, і эклектыка стыльва-выканальніцкіх сродкаў. Веданне і мастацкае адчуванне таго, што з фальклорных твораў «да месца» ў той ці іншай праграме канцэрта, пастаноўкі, абраду, -- ужо залог пэўнага прафесійнага ўзроўню, мастацкасці і праўды. Недасведчанасць жа спараджае псеўдакультуру, адштурхоўвае ад народнай, нацыянальнай спадчыны нават тых, хто па сваёй прыродзе прыхільны да народнага мастацтва. Такім чынам, перад намі адказная задача падрыхтоўкі творчых кадраў, якія павінны садзейнічаць падтрыманню і працягу існавання ў новых пакаленнях духоўных скарбаў народа; як мінімум -- не губіць праз уласны дылетантызм і неразуменне прыроды фальклору таго, што стыхійна яшчэ захоўваецца ў свядомасці і падсвядомасці беларусаў / таксама, як і людзей іншых нацыянальнасцей/.

Ажыццёвае транскультурных сувязей у наш час -- справа далікатная. не

імгненная. На наш погляд, патрабуецца двухбачная падрыхтоўка: тэарэтычная і практычная. Дзеля гэтага лекцыйны курс /не кажучы пра практычныя заняткі/ ўжо можа актывізаваць успрымання песеннага /спачатку ілюстрацыйнага/ матэрыялу. Напрыклад, практыкуецца абмеркаванне-каментаарый да паказаных узораў дзвюх-трох песень на пытаннях семантыкі /параўнальна/, на іх стыльва-выразных асаблівасцях. У выніку студэнты атрымліваюць не навязаныя выкладчыкам характарыстыкі, а ўласнае, больш запамінальнае ўяўленне аб мастацкіх творах. Пасля гэтага яны эмацыянальна і прафесійна больш гатовы да практычнага засваення тых твораў, якія ім «ляглі на душу». Мы прытрымліваемся менавіта такога прынцыпу -- адносна вольнага адбору ў вучэбнай практыцы ўзораў для вывучэння, у процілегласць навязванню і прымусу. Апошняе аддалае, а не набліжае да спадчыны, з яе глыбінёй, чысцінёй і прыгажосцю. У гэтым выпадку чакаць таго, што народная культура будзе далей «панесена ў масы», не прыходзіцца.

Прафесійная зацікаўленасць, як вядома, па--свойму актывізуе і працэс засваення таго, што прапануецца выкладчыкам, і гатоўнасць да далейшага самастойнага пашырэння ведаў, да пошукаў новай інфармацыі і новых матэрыялаў, узораў мастацтва.

Засваенне рэліктавага пласта культуры -- абрадавага фальклору -- непарыўна звязана з тлумачэннямі этнаграфічнага кантэксту кожнага канкрэтнага твора, жанру. Пазаабрадавыя ж песні больш зразумелыя чалавеку сучаснаму -- сваёй псіхалагічнасцю, лірызмам, больш адэкватнай для яго стылістыкай. Праўда, апошнія -- фактар суб'ектыўнага ўспрымання. Мы маем на ўвазе як студэнтаў, так і наогул ўсіх, хто прама ці ўскосна сутыкаўся з песенным фальклорам. Актывізацыя творчых імкненняў студэнтаў -- зразумець, пераняць, запомніць тое, што спадабалася, -- мае розныя перадумовы. прычым гэта датычыцца студэнтаў розных спецыялізацый: эстэтычная прыцягласць твора, актуальнасць паэтычнага зместу, адэкватнасць настрою песні эмацыянальна-псіхалагічнаму стану студэнта, сітуацыйна-

атрыбутыўная запатрабаванасць твора (хочацца ведаць новыя песні пра свята, якое набліжаецца). У гэтым бачыцца сапраўднае адраджэнне забытых песенных традыцый.

Волкаў В.В.,
прафесар

ВЫКАРЫСТАННЕ МАСТАЦКА-НАГЛЯДНЫХ ФОРМ НАВУЧАННЯ Ё ПРАЦЭСЕ РАЗВІЦЦЯ ТВОРЧЫХ НАВЫКАЎ ВЫКАНАЎЦАЎ НА ТРУБЕ

I. Асноўныя прынцыпы творчага падыходу ё развіцці выканальніцкіх навыкаў ігры на трубе.

Працэс навучання выканаўцаў на трубе мае даўнія традыцыі. На першапачатковай стадыі развіцця гэтага музычнага інструмента асноўным прынцыпам, якім кіраваліся выканаўцы, было захаванне выразнасці атакі гуку пры падачы сігнала або правядзенні лакалічнага мелодыка-дынамічнага выкладу (у асноўным па натуральных гуках шляхам іх пераадзімання). У якасці элементаў творчага падыходу ё навучанні выканальніцкім навыкам можна разглядаць наступныя моманты:

-- дакладнае ўзнаўленне мелодыі і захаванне яе характару (сігнал, фанфара, меладычнае півучае голасавядзенне і да т.п.);

-- захаванне гэтых умоў у самастойнай выканальніцкай практыцы;

-- развіццё творчых навыкаў на аснове набытага вопыту па наступных накірунках:

а) вар'іраванне меладычнага голасавядзення; б) упрыгожанне асноўнай мелодыі пры дапамозе мелізматыкі; в) пошук дынамічнай збалансаванасці па прынцыпу кантрасту; г) прымяненне філіраваных гукаў у спалучэнні з эфектам прыёму сфарцанда.

На сучасным этапе развіцця выканальніцкага мастацтва на трубе галоўнымі творчымі прынцыпамі, на наш погляд, павінны стаць наступныя:

1) фарміраванне мастацкага густу навучэнца;

2) развіццё мастацка-вобразнае ўяўленне і мысленне;

3) пастаяннае асэнсаванне вывучаемага музычнага матэрыялу, знаёмства з варыянтамі інтэрпрэтацый, рэдакцый, дасягненнямі лепшых выканаўцаў на трубе;

4) павышэнне ролі самастойна-пошукавай работы ё працэсе мастацкага ўвасаблення музычнага матэрыялу, авалоданне комплексам мастацка-выразных сродкаў і іх пісьменнае ўжыванне ё выканальніцкай дзейнасці.

II. Сутнасць перааснасці ё навучанні ігры на трубе.

Працэс навучання ігры на трубе павінен прадугледжваць:

1) актыўнае слыхавое і мастацка-вобразнае ўспрыманне выканальніцкага вопыту ігры на трубе;

2) засваенне спецыяльных ведаў па гукавыдзіманню, выканальніцкаму дыханню, асаблівасцях дынамікі, штрыхоў, дыпазону, пабудове музычных фраз і да т.п., а таксама вывучэнне неабходных метадычных рэкамендацый у публікацыях вядучых спецыялістаў-духавікоў;

3) не толькі засяроджанне на рэалізацыі задачы па авалоданню навучэнцамі канкрэтнымі навыкамі адлюстравання або ўзнаўлення музычнага матэрыялу, але і арыентацыя на прыніцце ўласных мастацка-выразных рашэнняў на аснове засвоеных раней ведаў і творчага пошуку;

4) прымяненне ё педагагічнай дзейнасці асабістых назіранняў папярэдняга перыяду ўласнага навучання, выкладанне асноўных падыходаў творчай работы айчынскай і замежных выканальніцкіх школ сучаснасці.

III. Мастацка-наглядныя формы як кампанент працэсу навучання ігры на трубе.

З мэтай даступнасці выкладу музычнага матэрыялу, захавання творчай актыўнасці навучэнцаў неабходны пошук розных спосабаў перадачы ведаў у адпаведных формах. Наш пункт гледжання па гэтым пытанні заключаецца ё абавязковым выкарыстанні мастацка-наглядных форм як неабходнага кампанента працэсу навучання трубачоў. Гэтыя формы могуць выглядаць наступным чынам:

1) асабістае выкананне выкладчыкам у класе перад навучэнцам на ўроку таго пі